

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδοτήσεως: 100/2022
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Τμήμα Γ΄
Συνεδρίαση της 10^{ης} Οκτωβρίου 2022

Σύνθεση:

Προεδρεύουσα: Αφροδίτη Κουτούκη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., κωλυομένης της Προέδρου του Τμήματος Βασιλικής Πανταζή, Αντιπροέδρου του ΝΣΚ.

Μέλη: Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Αθηνά Αλεφάντη, Βασίλειος Κορκίζογλου, Ευάγγελος Μαρίνης, Μαρία Δεληγιάννη και Παναγιώτης Δημόπουλος, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Μαρία Βασιλείου-Τρύφων, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμό πρωτοκόλλου 128220/27.05.2022 του Τμήματος Απαλλοτριώσεων της Διεύθυνσης Απαλλοτριώσεων, Τοπογραφήσεων και Γεωπληροφορικής (Δ25) της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών που υπογράφεται από τον Υφυπουργό Υποδομών.

Περίληψη Ερωτήματος: Εάν ο υπόχρεος για την καταβολή της οφειλόμενης εξαιτίας αναγκαστικής απαλλοτρίωσης αποζημίωσης, οφείλει να καταβάλει τον τόκο για την επιπλέον οριστική αποζημίωση που παρακατατέθηκε καθυστερημένα, ήτοι πέραν του εξαμήνου από την κοινοποίηση της απόφασης καθορισμού οριστικής τιμής ή του έτους από τη δημοσίευσή της, μόνο κατόπιν επίδοσης σχετικής αγωγής και έκδοσης δικαστικής απόφασης επιδίκασης του ποσού των τόκων ή αρκεί, για την καταβολή των τόκων, η πάροδος της οριζόμενης στον νόμο προθεσμίας για καταβολή/παρακατάθεση και η υποβολή σχετικής αίτησης στην αρμόδια για την παρακατάθεση της αποζημίωσης υπηρεσία.

Επί του ανωτέρω ερωτήματος το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Γ΄) γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

Από το έγγραφο του ερωτήματος και τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής:

1. Με την Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων με αριθ. 1096871/7570/0010/12-10-2005 (Δ' 1152) κηρύχθηκε αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων για λόγους δημόσιας ωφέλειας και ειδικότερα, για την κατασκευή του έργου της Εγνατίας Οδού «Άξονας Εγνατία: Ποταμός Στρυμώννας-Ν. Πέραμος (12.0)» (Α' τμήμα από χ.θ. 0+000 έως χ.θ. 36+500), έκτασης συνολικού εμβαδού 2.093.255,27 τ.μ., που βρίσκεται στις περιοχές των Δήμων Ελευθερούπολης, Ελευθερών, Ορφανού και Πιερίων στον Νομό Καβάλας. Η προσωρινή τιμή μονάδας αποζημίωσης καθορίστηκε με την απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καβάλας με αριθ. 40/2007, στη συνέχεια, δε, κατόπιν άσκησης αίτησης του Ελληνικού Δημοσίου και αυτοτελών αιτήσεων των καθ' ων η απαλλοτρίωση, καθορίστηκε και η οριστική τιμή μονάδας με την απόφαση του Εφετείου Θράκης με αριθ. 301/2013. Οι τιμές που καθορίστηκαν οριστικά είναι μεγαλύτερες των αντίστοιχων προσωρινών, επομένως το Δημόσιο όφειλε να καταβάλει την επιπλέον αποζημίωση.

2. Η προσωρινή αποζημίωση, σε εκτέλεση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Καβάλας, παρακατατέθηκε σταδιακά (σχετικά τα με αριθ. 5926/24-12-2007, 5985/11-4-2008 και 6005/14-5-2008 γραμμάτια παρακαταθήκης), ενώ, στη συνέχεια, συντάχθηκαν και διορθωτικοί πίνακες παρακατάθεσης (με ημερομηνίες 9-9-2008 και 4-2-2009 αντίστοιχα). Σε εκτέλεση της απόφασης του Εφετείου Θράκης (δημοσιευθείσας την 6-9-2013) περί καθορισμού της οριστικής τιμής μονάδας αποζημίωσης, συντάχθηκαν τμηματικά, για την πλειονότητα των απαλλοτριούμενων ιδιοκτησιών, συνολικά έξι (6) πίνακες παρακατάθεσης και εκδόθηκαν τα αντίστοιχα γραμμάτια παρακατάθεσης (με αριθ. 51395/23-12-2016, 51396/23-12-2016, 51394/23-12-2016, 51424/16-1-2017, 51483/7-2-2017, 108303/1-9-2017), μετά την παρέλευση, δηλαδή, της προθεσμίας του ενός έτους από τη δημοσίευση της απόφασης καθορισμού οριστικής τιμής μονάδας αποζημίωσης.

3. Με το έγγραφο της Διεύθυνσης Απαλλοτριώσεων Τοπογραφήσεων και Γεωπληροφορικής της Γενικής Γραμματείας Υποδομών (Δ25), με αριθ. πρωτ. 333469/24-11-2021, υποβλήθηκε προς τη Διεύθυνση Οικονομικής Διαχείρισης της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, αίτηση παρακατάθεσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, συνολικού ποσού 5.316,46 ευρώ, που αφορά στη νομιμότοκη αποζημίωση των ακίνητων που απαλλοτριώθηκαν με την ως άνω Κοινή Υπουργική Απόφαση, προκειμένου να εκδοθούν, στη συνέχεια, τα αντιστοιχούντα γραμμάτια σύστασης παρακατάθεσης. Η αίτηση συνοδευόταν από τα νόμιμα δικαιολογητικά πληρωμής.

4. Το ως άνω υποβληθέν αίτημα επιστράφηκε στη Διεύθυνση Δ25, με το έγγραφο του Τμήματος Εκτέλεσης Π.Δ.Ε. της Διεύθυνσης Οικονομικής Διαχείρισης, με αριθ. πρωτ. 355089/10-12-2021, με το αιτιολογικό ότι, κατά τον έλεγχο του φακέλου, διαπιστώθηκε ότι η αίτηση δεν συνοδευόταν από δικαστική απόφαση που επιδίκαζε τόκους στους δικαιούχους, κατόπιν επίδοσης σχετικής αγωγής, ενώ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 21 του ν.δ. 26-6/10-07-1944, καθώς και του άρθρου 45 του ν. 4607/2019, η υποχρέωση προς καταβολή τόκων επί οφειλών του Δημοσίου αρχίζει μόνο από την επίδοση της σχετικής αγωγής από τον διάδικο στον Υπουργό Οικονομικών ή στο αρμόδιο όργανο του Δημοσίου ή της Αρχής που προβλέπεται από τον νόμο σε ειδικές κατηγορίες υποθέσεων και περαιτέρω, ζητήθηκε η επανυποβολή στην αρμόδια Υπηρεσία να γίνει, αφού, προηγουμένως, συμπεριληφθεί στον φάκελο της αίτησης, δικαστική απόφαση επιδίκασης τόκων, μετά από την επίδοση στον Υπουργό Οικονομικών της σχετικής αγωγής των δικαιούχων της αποζημίωσης.

5. Επισημαίνεται, εξάλλου, στο έγγραφο του ερωτήματος, ότι για το συγκεκριμένο έργο έχουν καταβληθεί στο παρελθόν νομιμότοκες αποζημιώσεις, λόγω της καθυστερημένης παρακατάθεσης της οριστικής αποζημίωσης, μόνο με την προσκόμιση στην αρμόδια Υπηρεσία σχετικού απλού (εγγράφου) αιτήματος από τους αναγνωρισθέντες δικαιούχους των απαλλοτριούμενων ακινήτων, δια του πληρεξουσίου δικηγόρου τους [βλ. ενδεικτικά την Ειδοποίηση παρακατάθεσης νομιμότοκης αποζημίωσης (με αριθ. 56506/3-3-2021- Δ' 156) σε εκτέλεση του γραμματίου παρακατάθεσης υπ' αριθ. 20477/27.01.2021, ποσού 1.019.280,92 ευρώ].

Νομοθετικό Πλαίσιο

6. Στο άρθρο 21 του Κώδικα των νόμων περί δικών του Δημοσίου (Δ/μα της 26.6/10.7.1944, Α' 139), το οποίο εξακολουθεί να ισχύει, σύμφωνα με το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 109 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, προβλέπονται τα εξής: Τόκος υπερημερίας *«Ο νόμιμος και ο της υπερημερίας τόκος πάσης του Δημοσίου οφειλής, ορίζεται εις 6% ετησίως, πλην εάν άλλως ωρίσθη δια συμβάσεως ή ειδικού νόμου. Ο ειρημένος τόκος άρχεται από της επιδόσεως της αγωγής»*.

7. Στο άρθρο 45 του ν. 4607/2019 (Α' 65), με έναρξη ισχύος την 24-4-2019 (ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως - βλέπ. άρθρο 79), ορίζονται τα εξής: *«1. Το ύψος του νόμιμου επιτοκίου και του επιτοκίου υπερημερίας κάθε οφειλής του Δημοσίου ισούται προς το επιτόκιο των πράξεων Κύριας Αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΜRΟ), που ισχύει κατά την ημερομηνία άσκησης του ένδικου βοηθήματος, πλέον τριών (3,00) εκατοστιαίων μονάδων ετησίως.....*

2. Στην περίπτωση των ένδικων βοηθημάτων κατά του Δημοσίου, τόκος οφείλεται, σε κάθε περίπτωση, μόνο από την επίδοση των σχετικών δικογράφων από τον διάδικο στον Υπουργό Οικονομικών ή στο αρμόδιο όργανο του Δημοσίου ή της Αρχής που προβλέπεται από τον νόμο σε ειδικές κατηγορίες υποθέσεων. Ειδικές διατάξεις νόμου, οι οποίες προβλέπουν ρητά διαφορετικό χρόνο έναρξης της τοκοφορίας, εξακολουθούν να ισχύουν.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται και σε όλες τις εκκρεμείς υποθέσεις, σε οποιοδήποτε βαθμό και στάδιο, για το μέρος κατά το οποίο οι αξιώσεις για τόκο ανάγονται και υπολογίζονται σε χρόνο μετά την πρώτη του επόμενου μήνα από την έναρξη ισχύος του παρόντος».

8. Στην παράγραφο 9 του άρθρου 20 του ν. 2882/2001 «Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων» (Α' 67) ορίζεται ότι: *«Αν η απόφαση του εφετείου εκδοθεί μετά τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, η τυχόν επιπλέον αποζημίωση καταβάλλεται στο δικαιούχο ή παρακατατίθεται σε προθεσμία έξι μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης. Σε περίπτωση μη κοινοποίησης η προθεσμία είναι ένα έτος από την έκδοση της απόφασης. Τυχόν μεταγενέστερη κατάθεση επιβαρύνεται με τον ισχύοντα εκάστοτε νόμιμο τόκο»*.

9. Στον Αστικό Κώδικα (π.δ. 456/1984 -Α' 164), όπως ισχύει, ορίζονται, σε συνάφεια, τα εξής:

Άρθρο 340 - Υπερημερία του οφειλέτη «Ο οφειλέτης ληξιπρόθεσμης παροχής γίνεται υπερήμερος, αν προηγήθηκε δικαστική ή εξώδικη όχληση του δανειστή.»

Άρθρο 341 - Δήλη ημέρα «Αν για την εκπλήρωση της παροχής συμφωνηθεί ορισμένη ημέρα, ο οφειλέτης γίνεται υπερήμερος με μόνη την παρέλευση της ημέρας αυτής. Αν για την εκπλήρωση της παροχής έχει ταχθεί ορισμένη προθεσμία από την καταγγελία, ο οφειλέτης γίνεται υπερήμερος όταν, αφού γίνει η καταγγελία, περάσει η προθεσμία.»

Άρθρο 345 - Υπερημερία σε περίπτωση χρηματικής οφειλής. «Όταν πρόκειται για χρηματική οφειλή, ο δανειστής σε περίπτωση υπερημερίας έχει δικαίωμα να απαιτήσει τον τόκο υπερημερίας που ορίζεται από το νόμο ή με δικαιοπραξία χωρίς να είναι υποχρεωμένος να αποδείξει ζημία....»

Άρθρο 346 - Έναρξη τόκων με επίδοση αγωγής. «Ο οφειλέτης χρηματικής οφειλής και αν δεν είναι υπερήμερος, οφείλει νόμιμους τόκους αφότου επιδόθηκε η αγωγή ή η διαταγή πληρωμής για το ληξιπρόθεσμο χρέος (τόκος επιδικίας). Το ποσοστό του τόκου επιδικίας είναι δύο (2) εκατοστιαίες μονάδες ανώτερο του τόκου υπερημερίας, όπως ο τελευταίος ορίζεται εκάστοτε από το νόμο ή με δικαιοπραξία. Η προσαύξηση αυτή δεν ισχύει, εάν πριν από τη συζήτηση της αγωγής ο οφειλέτης αναγνωρίσει εγγράφως την οφειλή ή συμβιβαστεί εξωδίκως, ή εάν δεν ασκήσει ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής αντιστοίχως. Με αίτημα του εναγομένου το δικαστήριο δύναται κατ' εξαίρεση, εκτιμώντας τις περιστάσεις, να επιδικάσει την απαίτηση με το νόμιμο ή συμβατικό τόκο υπερημερίας. Η εξαίρεση ισχύει ιδίως για τις κατ' εύλογη κρίση του δικαστηρίου επιδικαζόμενες χρηματικές απαιτήσεις. Από τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης που επιδικάζει εντόκως χρηματική οφειλή ή απορρίπτει ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής το ποσοστό του τόκου επιδικίας είναι τρεις (3) εκατοστιαίες μονάδες ανώτερο του τόκου υπερημερίας. Η προσαύξηση αυτή δεν ισχύει εάν δεν ασκηθεί ένδικο μέσο κατά της οριστικής απόφασης.»

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται, του σκοπού

που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

10. Το άρθρο 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου ορίζει ότι ο νόμιμος και ο, της υπερημερίας, τόκος κάθε οφειλής του Δημοσίου άρχεται από την επίδοση της αγωγής. Συνεπώς, επί χρηματικής οφειλής του Δημοσίου, μοναδικό γενεσιουργό λόγο της υποχρέωσής του για την καταβολή τόκων υπερημερίας αποτελεί η επίδοση σε αυτό αντιγράφου αγωγής, βάσει της οποίας επιδικάστηκε τελικά η σχετική οφειλή σε βάρος του (βλ. ΑΕΔ 25/2012, Ε.Σ.ΟΛ. 1799/2018, 4322/2013, 513/2009, Ε.Σ. 2988/2014, ΣΤΕ ΟΛ. 833/2010, ΣΤΕ 3125, 558/2015, 1350/2009, 1508/2004, ΑΠ 1078/2014, 157/2011, πρβλ. ΓνωμΝΣΚ 44/2021, ΑΠ ΟΛ. 1/2014, 10/2008, ΑΠ 320/2020, 575/2016, 707/2011, ΣΤΕ 1049/2006 κ.α.). Η ρύθμιση αυτή, με την οποία αναγνωρίζεται το δικαίωμα στο Δημόσιο να καταβάλει με την ιδιότητα του οφειλέτη, επί υπερημερίας, τον οφειλόμενο τόκο από την επίδοση της αγωγής, ενώ, οι ιδιώτες, ως οφειλέτες, καταβάλλουν αυτόν και από τότε που έλαβε χώρα εξώδικη όχληση ή από τη δήλη ημέρα καταβολής του χρέους, εισάγει επιτρεπτή υπέρ του Δημοσίου εξαίρεση, η οποία δικαιολογείται από λόγους γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, συνισταμένων στην περιστολή των, από την αιτία αυτή, δαπανών του Δημοσίου και την κάλυψη, δια των εξοικονομούμενων, ετέρων δαπανών, αναγκαίων για την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο (βλ. ΑΠ 163/2013).

11. Αντίστοιχα, από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 45 του ν. 4607/2019, συνάγεται ότι, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων οι οποίες προβλέπουν διαφορετικό χρόνο έναρξης τοκοφορίας, το Δημόσιο οφείλει, σε κάθε περίπτωση, να καταβάλει τόκο μόνον εφόσον έχει ασκηθεί σε βάρος του το εκάστοτε προβλεπόμενο ένδικο βοήθημα και μάλιστα από τον χρόνο κατά τον οποίο το σχετικό δικόγραφο έχει επιδοθεί από τον ίδιο τον διάδικο (και όχι από τα δικαστήρια ή δημόσια υπηρεσία) στον Υπουργό Οικονομικών ή στο αρμόδιο όργανο του Δημοσίου ή της Αρχής που προβλέπεται από τον νόμο ή σε ειδικές κατηγορίες υποθέσεων. Εάν, επομένως, δεν έχει υπάρξει επίδοση του δικογράφου από τον διάδικο, σε κάποιο από τα παραπάνω αναφερόμενα όργανα, δεν υπολογίζεται τόκος στις οφειλές του Δημοσίου.

12. Ως εκ τούτου, χρονική αφετηρία για τον υπολογισμό των τόκων οποιασδήποτε απαίτησης κατά του Δημοσίου είναι πάντοτε και μόνο το χρονικό σημείο επίδοσης της αγωγής και δεν αρκεί, για την έναρξη της τοκοφορίας, η εξώδικη όχληση του Δημοσίου ή η παρέλευση της δήλης ημέρας εκπλήρωσης της χρηματικής οφειλής, κατά τα άρθρα 340, 341, 345 και 346 του Αστικού Κώδικα (βλ. ΑΠ Ολ. 1/2014, 10/2008, 7/2000, ΑΠ 303/2016, 18/2012, ΑΠ 157, 707/2011, Ε.Σ.Ολ. 2312/2013, 3026/2012, ΣτΕ 1508/2004, ΕφΑθ 292/2018, 1481/2001, 8334/2000, κ.α.). Με δεδομένο, μάλιστα, ότι από τη διάταξη του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου συνάγεται ότι, ως προς την έναρξη της τοκογονίας, αρκεί η γένεση της επιδικίας, από την οποία αρχίζει η αμφισβήτηση ως προς την ύπαρξη της απαίτησης για χρηματική παροχή με την άσκηση της αγωγής και η επίδοση της αγωγής προς το Ελληνικό Δημόσιο, από την οποία λαμβάνει αυτό γνώση της αμφισβήτησης, και εφόσον ο νόμος δεν διακρίνει, δεν συνδέει δηλαδή την έννομη συνέπεια της τοκογονίας λόγω επιδικίας προς το καταψηφιστικό αίτημα της αγωγής, αλλά μόνον προς τη γένεση της επιδικίας, δεν συντρέχει λόγος διαφοροποίησης, ως προς το ζήτημα τούτο, της καταψηφιστικής προς την αναγνωριστική αγωγή (ως τέτοιας νοουμένης και της αγωγής της οποίας το αρχικά καταψηφιστικό αίτημα περιορίσθηκε σε αναγνωριστικό), για τον λόγο ότι η τελευταία δεν έχει επικουρικό χαρακτήρα έναντι της πρώτης, αντίθετα, τέμνει και αυτή τη διαφορά ως προς την ύπαρξη της απαίτησης με δύναμη δεδικασμένου (βλ. Ε.Σ.Ολ. 4322/2013, 2318/2011, ΑΕΔ 7/2011, ΣτΕΟλ. 833/2010, ΑΠ 1286/2013, 707/2011, πρβλ. ΣτΕ 2537/1997 κ.α.)

13. Οι γενικές διατάξεις περί υπερημερίας του οφειλέτη και χρόνου έναρξης καταβολής τόκων των άρθρων 340-346 του Αστικού Κώδικα δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που το Δημόσιο καθυστερεί να καταβάλει οφειλόμενες παροχές που απορρέουν από αξιώσεις δημοσίου δικαίου, καθόσον οι ως άνω σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα αφορούν οφειλές που γεννώνται από έννομες σχέσεις που διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο και δεν μπορούν, κατά τη ρητή διατύπωση της διάταξης του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου, να εφαρμοστούν και για οφειλές του Δημοσίου οι οποίες διέπονται από το ειδικότερο νομικό καθεστώς του άρθρου αυτού. (Ε.Σ.Ολ. 2312/2013, 3026/2012, ΣτΕ 1350/2009, 1046/2006, 1508/2004, 2537/1997, 3035/1992 κ.α.). Εκ τούτων, παρέπεται ότι η επίδοση της αγωγής μόνο ως διαδικαστική πράξη, και

όχι ως όχληση, συνεπάγεται την υποχρέωση του Δημοσίου για την καταβολή τόκων υπερημερίας (βλ. Ε.Σ.Ολ. 2312, 2333/2013, ΑΠ 707/2011, πρβλ. 1917/2007).

14. Περαιτέρω, σύμφωνα με την αρχή της ειδικότητας, ο ειδικός νόμος υπερισχύει του γενικού, με βάση τον κανόνα «*τα ειδικά των γενικών επικρατέστερα*» (*lex specialis derogat legi generali*). Σχέση γενικού προς ειδικού υφίσταται εφόσον το πραγματικό της *lex specialis* περιέχει όλα τα στοιχεία της *lex generalis* και επιπλέον, ένα τουλάχιστον επιπρόσθετο στοιχείο. Η ειδική διάταξη είτε αντιτίθεται στη γενική, είτε την εκφράζει συγκεκριμενοποιώντας την και εξειδικεύοντάς την, προηγείται απ' αυτήν και εφαρμόζεται αποκλειστικά κατ' αποκλεισμό της γενικής διάταξης (πρβλ. Γνωμ. ΝΣΚ-Τμήμα Στ' 37/2021). Επομένως, ειδικές διατάξεις, σε σχέση με τις αντίστοιχες των άρθρων 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου και 45 του ν. 4607/2019, που θέτουν γενικό κανόνα και ρυθμίζουν τα περί έναρξης τοκοφορίας σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου («*πάσης του Δημοσίου οφειλής*»- βλ. άρθρο 21, «*κάθε οφειλής του Δημοσίου*» -βλ. άρθρο 45), υπερισχύουν, εφόσον πρόκειται για περιπτώσεις τις οποίες έχουν ειδικό σκοπό να ρυθμίσουν (βλ. συναφώς, αποφάσεις της 30ής Απριλίου 2014, *Barclays Bank*, C-280/13, Συλλογή, EU:C:2014:279, σκέψη 44, και της 5^{ης} Νοεμβρίου 2014, *Mayaleh* κατά Συμβουλίου, T-307/12 και T-408/13, Συλλογή, EU:T:2014:926, σκέψη 198 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, πρβλ. Γνωμ. ΝΣΚ-Τμήμα Ε' 272/2012 *ως προς τον χαρακτήρα της ρύθμισης του άρθρου 21 του Κ.Δ. 26-6/10-7-1944, σχετικά με τον οφειλόμενο από το Δημόσιο τόκο υπερημερίας, ως γενικής σε σχέση με την ειδική ρύθμιση του άρθρου 53 παρ. 9 του ν. 3669/2008*).

15. Σε κάθε περίπτωση, εν προκειμένω, στον νόμο υφίσταται και επιφύλαξη υπέρ της ειδικής ρύθμισης που προβλέπει ρητά διαφορετικό χρόνο έναρξης της τοκοφορίας. Συγκεκριμένα, στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 45 του ν. 4607/2019, ορίζεται ρητά ότι ειδικές διατάξεις νόμου που προβλέπουν διαφορετικό χρόνο έναρξης της τοκοφορίας -από τον προβλεπόμενο γενικό κανόνα της έναρξης από της επιδόσεως της αγωγής στο Ελληνικό Δημόσιο- εξακολουθούν να ισχύουν ως ειδικές και μετά την 24-04-2019, σύμφωνα με τα άρθρα 45 παρ. 2 εδ. 2 και 79 ν. 4607/2019 και να τυγχάνουν εφαρμογής ως εισάγουσες εξαίρεση στη γενική ρύθμιση αναφορικά με την έναρξη της τοκοφορίας σε βάρος του Δημοσίου, όπως γίνεται πάγια δεκτό από τη νομολογία των Δικαστηρίων. Τέτοιες διατάξεις περιέχονται, ενδεικτικά, στον ν. 4152/2013 (άρθρο

πρώτο υποπαράγραφος Ζ.5), στο π.δ. 166/2003 (άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2), στον ν. 1418/1984 (Άρθρο 5 παράγραφος 10) , στον ν. 3669/2008 (άρθρο 53 παράγραφος 9) και στον ν. 4174/2013 (άρθρο 53 παράγραφος 2).

16. Αντίστοιχα, είναι εφαρμοστέα, και μετά την 24-04-2019, ως ειδική και εισάγουσα εξαίρεση στη γενική ρύθμιση αναφορικά με την έναρξη της τοκοφορίας σε βάρος του Δημοσίου, η διάταξη της παραγράφου 9 του άρθρου 20 του ν. 2882/2001, στην οποία ορίζεται ρητά ότι τυχόν μεταγενέστερη -με την παρέλευση δηλαδή της προβλεπόμενης από τον νόμο προθεσμίας για την καταβολή στον δικαιούχο ή την παρακατάθεση της τυχόν επιπλέον αποζημίωσης (ήτοι, του χρονικού διαστήματος έξι μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης καθορισμού οριστικής τιμής μονάδας του Εφετείου ή, σε περίπτωση μη κοινοποίησης της απόφασης, ενός έτους από την έκδοση της ίδιας απόφασης)- κατάθεση επιβαρύνεται με τον ισχύοντα εκάστοτε νόμιμο τόκο.

17. Ο λόγος θέσπισης της σημαντικής αυτής εφαρμοστέας διάταξης (που δεν υπήρχε στο προϊσχύσαν Ν.Δ. 797/1971), σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του νόμου 2882/2001 είναι: *«(η) επιβαλλόμενη από τις αρχές της χρηστής διοικήσεως υποχρέωση έγκαιρης παρακαταθέσεως της τυχόν διαφοράς μεταξύ προσωρινής και οριστικής αποζημιώσεως.»* Μάλιστα, η ratio της συγκεκριμένης νομοθετικής πρωτοβουλίας εναρμονίζεται με τη βούληση του νομοθέτη, όπως αυτή εκφράστηκε και με τις διατάξεις του νόμου 4055/2012, με την οποία τροποποιήθηκε η συναφής διάταξη του άρθρου 346 του Αστικού Κώδικα (βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4055/2012), η οποία, ναι μεν δεν εφαρμόζεται για τις οφειλές σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, όπως προεκτέθηκε, διότι αφορά οφειλές που γεννώνται από έννομες σχέσεις που διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο, πλην όμως, εκφράζει τη σαφή θέληση του νομοθέτη, μέσω της αύξησης του ποσοστού των τόκων επιδικίας, για την επίσπευση της διεξαγωγής της δίκης και επιτάχυνση του «κλεισίματος» των εκκρεμών διαφορών, προκειμένου να περιοριστούν η φιλοδικία και η άσκοπη απασχόληση των δικαστηρίων από δικαστικούς αγώνες που δεν έχουν ουσία (ενώ, παράλληλα, ενθαρρύνεται και επιβραβεύεται άμεσα ο οφειλέτης που, μεταξύ άλλων, πριν από τη συζήτηση της αγωγής αναγνωρίσει εγγράφως την οφειλή ή συμβιβαστεί εξωδίκως - βλ. ΑΠ 1207, 1059/2017).

Εν κατακλείδι προκύπτει ότι κατά την ειδικότερη εν προκειμένω διάταξη της παραγράφου 9 του άρθρου 20 του ν. 2882/2001, ως όρος για την έναρξη της

τοκοφορίας σε βάρος του Δημοσίου, τίθεται αποκλειστικά η παρέλευση της οριζόμενης από τον νόμο προθεσμίας για την καταβολή ή την παρακατάθεση, οι δε γενικές διατάξεις που αξιώνουν την επίδοση αγωγής στον Υπουργό Οικονομικών ή στο αρμόδιο όργανο του Δημοσίου (και συνεπακόλουθα την έκδοση απόφασης δικαστηρίου που επιδικάζει το οφειλόμενο ποσό των τόκων) για την έναρξη της τοκοφορίας δεν τυγχάνουν εφαρμογής.

Απάντηση:

18. Εν όψει των ανωτέρω, επί του τεθέντος ερωτήματος, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Γ') γνωμοδοτεί ομόφωνα ότι ο υπόχρεος για την καταβολή της οφειλόμενης εξαιτίας αναγκαστικής απαλλοτρίωσης αποζημίωσης, οφείλει να καταβάλει τον τόκο για την επιπλέον οριστική αποζημίωση που παρακατατέθηκε καθυστερημένα, ήτοι πέραν του εξαμήνου από την κοινοποίηση της απόφασης καθορισμού οριστικής τιμής ή του έτους από τη δημοσίευσή της, με την πάροδο της οριζόμενης στον νόμο προθεσμίας για καταβολή/παρακατάθεση, κατόπιν υποβολής από τον αναγνωρισθέντα δικαιούχο σχετικής αίτησης στην αρμόδια για την παρακατάθεση της αποζημίωσης υπηρεσία, χωρίς να απαιτείται, προς τούτο, η επίδοση αγωγής και αντίστοιχα η έκδοση απόφασης δικαστηρίου που επιδικάζει το οφειλόμενο ποσό των τόκων.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ**Αθήνα, 18 Οκτωβρίου 2022****Η Προεδρεύουσα****Η Εισηγήτρια****Αφροδίτη Κουτούκη**
Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.Κ.**Μαρία Βασιλείου-Τρύφων**
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.